

INFORMÁCIÓK

A CESE 18. konferenciája - Groningen, 1998. július 5-10.

A hollandiai Groningen városában tartotta idén a kétévente megrendezésre kerülő nemzetközi konferenciáját a Comparative Education Society in Europe (CESE). A 18. alkalommal megtartott konferencia központi témája az állam, a piac és a civil társadalom kapcsolata volt a társadalmi szabályozási modellek és a jövő európai oktatása tükrében.

Akkor, amikor az európai oktatás a jövő század küszöbén áll, és az oktatási rendszerek hatalmas változásokon mennek keresztül, a CESE időszerűnek látja összehasonlító kutatások végzését, különös tekintettel az egységes illetve az eltérő momentumokra az európai területeken. Nagyon fontos régi-új témák vannak napirenden ezekben az országokban. Így például: az állam szerepének visszazorítása az oktatás területén; az állami és a magán jellegű oktatás közötti határok újradefiniálása; az általános és szakmai képzést nyújtó iskolákban a gazdaság és a hatékonyság szerepének növekvő hangsúlyozása. A felmerülő újabb kérdések közül a legfontosabbnak tűntek talán a következők: Mit tudhatunk meg a legújabb empirikus kutatásokból? A hatékonyság mely jellemzői fejleszthetők tovább? Mi az európai filozófia, hagyomány szerepe? Hogyan lehet az oktatás átalakulásának folyamatát elősegíteni a különböző kulturális, illetve politikai közegekben? Mi a szerepe az oktatásnak az Új Európa polgárának alakításában?

Ezeket a kérdéseket az általános téma alapján a plenáris ülések előadói mellett több kisebb munkacsoport vizsgálta. Az előadások sokszor váltottak ki parázs vitát a szakemberek között. Érdemes sorra venni ezeket a csoportokat, az előadások felsorolásában a teljesség igénye nélkül, csak néhány fontosabb gondolatot kiemelve.

Az első csoport altémája: *Az európai jóléti államok és a deregulációs politika az oktatásban.* Az elmúlt több mint 100 évben a legtöbb európai országban az állami felelősségvállalás szinte minden területet felölelt, ami az oktatással, egészségüggyel, társadalmi problémákkal, infrastruktúrával, gazdasággal kapcsolatos. Mára már világosan látszik, hogy ez a korszak a végéhez közeledik. A főbb kérdések között szerepelt a deregulációs oktatáspolitikára jellemző sajátosságainak az összegyűjtése, az állami szerep csökkenése a gazdaság szempontjából, a társadalmi politikára és ezen belül az oktatásra nézve milyen következtetéseket lehet levonni a jövőre nézve.

A kérdésekre, felvetésekre érkezett válaszok zömében speciálisan országokra lebontva jelentek meg. Ám a vitázók többsége egyetértett abban, hogy a központi szabályozás mértékének csökkenése hozzájárulhat egy egészen új, demokratikusabb, harmonikus kapcsolat kialakulásához az oktatásban résztvevő politikusok, tanárok, szülők és gyerekek között.

Alternatívák az államilag finanszírozott oktatási rendszerekhez címmel a kutatók egy csoportja azzal a kérdéskörrel foglalkozott, hogy milyen módon lehetne az állami és magániskolák közötti kapcsolatokat szélesíteni, az eltéréseket áthidalni, milyen alternatívákat vagyunk képesek felmutatni az állam által fenntartott oktatási intézmények mellett, és ezek tényleg valós alternatívát jelentenek-e. A privatizációt milyen formában és hogyan lehetne kiterjeszteni az oktatáson belül, és egyáltalán megvalósítható-e a mostaninál erőteljesebb magánosítás. Az előadások legnagyobb része az államilag fenntartott iskolák számának csökkenése mellett voksolt. Az érvek között szerepelt például, hogy a saját alapítású iskolák növekedése szélesebb palettát biztosít az oktatásban, segíthet a szülőknél a gyermek számára legmegfelelőbb iskola kiválasztásában. Ily módon elérhető az állami érdekektől mentes iskola, ami társadalmi hatásokban is jelentkezhet a későbbiek folyamán. Megvalósulhat egy jóval nagyobb mértékű esélyegyenlőség a tanulásban, minőségi fellendülés az oktatásban, hiszen minden iskolának érdeke lesz a színvonal megemlése, már csak a nagyobb diáklétszám és magasabb presztízs érdekében is.

A jogegyenlőség, autonómia és hatékonyság: a közszolgáltatás fogalma és a demokrácia és a liberalizmus európai hagyományai c. csoport az állam, a piac, a civil társadalom egymástól való függését vizsgálta egy olyan új, domináns társadalmi rend szempontjából, ami radikálisan és drámaian változtatta meg az európai or-

szágok politikai hagyományait. Elképzelhető, hogy az új ideológia az „ekonomizmus” lerombolja az örökölt európai hagyományokat? Vajon felcserélődik-e a jogegyenlőség fogalma a kizárással? Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre próbáltak válaszolni a csoport munkájában résztvevők. Mindannyian hangsúlyozták a fenti hármas értékrend fontosságát és az oktatásban való szükségét. Talán leginkább az autonómia és a jogi-társadalmi egyenlőség fogalma szerepelt a legtöbbször. Azonban senki nem tagadta, hogy a gazdaság szerepe szintén meghatározó jelentőségű. A társadalom sokrétű változáson ment keresztül, ami természetesen magával vonja az értékrendbeli változásokat is, de a tiszta gazdaság szemléletű gondolkodás az oktatásban súlyos anomáliákat teremthet, kezdve az esélyegyenlőség elvének teljes felborulásától egészen a minőségi oktatás leromlásáig.

Az európai polgár és az európai oktatás jövője címet viselő altéma köré csoportosuló szakemberek azt vizsgálták, hogy hogyan tud az oktatás megfelelni kettős szerepének az európai polgár kialakulásában, nevezetesen, hogy a nemzeti kultúrák sokféleségét megőrizve mégis felülemelkedjen a nemzetek közötti ellentéteken. Milyen szerep jut a tanterveknek az európai polgárra nevelés tekintetében, hogyan lehet egységes tudást, jártasságot és viselkedésformát nyújtani a különböző társadalmi és kulturális háttérrel rendelkezőknek. Az az egységes vélemény alakult ki a vitában résztvevők között, hogy a fent említett kettős szerepű oktatás megvalósítása csak szemléletváltással jöhet létre. Át kell látni a csak és kizárólag nemzeti oktatásra berendezkedett országoknak is a másik oldalra, és figyelembe venni, hogy Európa csak akkor nyerheti vissza régi szellemi vezetőrejét, ha országai összefognak. Persze maga a folyamat nem mehet végbe egyik napról a másikra. Az oktatáspolitikusok egyik alapfeladata meggyőzni a kételkedőket, hogy az egységes Európa fogalma nem egyezik meg a nemzeti kultúrák és hagyományok felszámolásával. A lehetséges megvalósulás egyik segítőjeként sokan említették meg a multikulturális kapcsolatok fejlesztését, a soknyelvűség lehetőségeinek kihasználását, hiszen más nyelvek, kultúrák ismerete nélkül nem leszünk képesek megismerni az Európában velünk együtt élő többi embertársunkat. Ezek a fogalmak megkönnyítik az oktatás egységesítésének folyamatát, az átjárhatóságot az iskolák illetve a felsőoktatási intézmények között.

Számunkra talán az egyik legizgalmasabb témakör volt az *Átalakulási folyamatok az oktatásban Kelet- és Nyugat-Európában*. A Közép-Kelet Európában végbemenő változások szinte minden területet érintenek: gazdaságot, társadalmat, oktatási rendszert egyaránt. Emellett, némileg érthető módon, szinte eltörpül az a tény, hogy a nyugat-európai oktatás is változóban van. Vajon milyen főbb különbségek vannak a kétféle átalakulás között? Alapvető eltérés-e a folyamatok különbözőségében, hogy amíg Kelet-Közép-Európában liberalizációs folyamatként értékelik a változásokat egy totális állami irányítás lassú feloldása kapcsán, addig a nyugati államok a folyamatot deregularizációként emlegetik. Milyen hatásoknak köszönhetően került előtérbe az autonómia kérdése az oktatási intézmények tekintetében a volt szocialista államokban? Milyen a nemzeti és más jellegű kisebbségek helyzete a térség országaiban? Az előadások nagyobb része ezeknek a gondolatoknak a kapcsán inkább országokra lebontott elemzéseket taglalt, semmint általános érvényű megállapításokat a felvázolt kérdésekre. Az azonban egyértelműen kiderült, hogy a Kelet-Közép-Európai oktatási rendszerek összehasonlító pedagógiai elemzése különös tekintettel a változás folyamatára napjainkban olyan kutatási terület, ami még tartogat megválaszolatlan kérdéseket és szolgálhat meglepő eredményekkel a kutatók és oktatáspolitikusok számára is.

Az európai oktatás még mindig komoly különbségeket tesz az általános és szakmai jellegű képzés, illetve az oktatás és képzés között. Ezzel foglalkozott az *Általános képzés – Szakmai oktatás – Gyakorlati képzés – Folyamatos oktatás: A határok elmosódása?* altémájú munkacsoport. A fő kérdés tehát az volt, hogy a fenti megkülönböztetések még tényleg érvényesek-e, vagy már nincs ennek jelentősége a szakosodás, az individualizáció és a gyorsan növekvő, egyre szélesebb körűvé váló folyamatos tanulás tükrében, illetve elképzelhető-e, hogy az élethossziglan tartó tanulás fogalma az általános oktatás helyét fogja betölteni. Az elhangzott előadások talán végleges választ nem nyújtottak a feltett kérdésekre, de fontosnak találták a szakmai képzés további fejlesztési lehetőségeinek megemlítését, a különbségek minimalizálását, valamint némi helyzetkép nyújtását a különböző országok tapasztalatairól, eredményeiről.

A következő csoport témája a *Felsőoktatás helyzete, az oktatási reform változó politikái és különböző modellek* címet viselte. „Az Egyetem, mint az egyik legrégebb folyamatosan létező társadalmi intézmény az elmúlt néhány évtizedben hatalmas változáson ment keresztül.” – hangzott a bevezető. A gazdasági globalizáció, az államok szerkezeti változásai mind hozzájárultak a komplex nagyméretű változásokhoz. Milyen mértékű fejlődésen ment át az egyetemek autonómiája, hol tartanak a felsőoktatási kutatások, melyek a legújabb eredmények, milyen szerepe lesz az egyetemeknek az európai polgárok képzésében, az egységes Európa létre-

Információk

jöttében, ugyanakkor a nemzeti kulturális örökség megőrzésében? Milyen hatása van a gazdasági változásoknak a felsőoktatásra?

További három csoportban folyt még az eszmecsere az oktatásról. Ebből két szabadon választható speciális jellegű csoport volt a CESE Női Hálózata, valamint a Mediterrán Pedagógia. A harmadik csoport új színfoltot jelentett a Társaság konferenciájának palettáján. A fiatal kutatók munkacsoportja sok reményteljes fiatal oktatáskutatót, oktatási szakembert mutatott be igen nagy sikerrel.

Összegzésül megállapítható, hogy a konferencián résztvevő kutatók a jövő összehasonlító pedagógiáját az eddiginél szélesebb horizonton képzelik el. A jövő kutatóinak az oktatáspolitikai, az oktatásgazdaságtan dimenziójában, összefüggéseiben is tájékozódva kell a világ különböző oktatási rendszereinek vizsgálatát, összehasonlító munkáját végezni.

Lénárd Gábor

Nemzetközi neveléstörténeti konferencia Kotrijk, Belgium, 1998. augusztus 15-18.

Az International Standing Conference for the History of Education (ISCHE) huszadik tudományos tanácskozását, a löveni katolikus egyetem rendezte meg „Imagine All the Education. The Visual Making of the Educational Space through History” címmel.

Az ünnepélyes megnyitón *M. Joniau*, az egyetem rektora, *J. Dekker*, az ISCHE jelenlegi vezetője és *M. Depaepe*, az ISCHE konferenciájának elnöke mondott beszédet. A megnyitó után került sor az első előadásra, melyet a lisszaboni egyetem professzora, *A. Novoa* tartott „Beszédstílus, látásmód: A tanárokról alkotott vélemény alapja a XIX–XX. században.”

A konferencián előadások és szemináriumok váltogatták egymást. Nagy figyelmet keltett *dr. Gerhard Mercator*, a duisbourgi egyetem tanára „A falfestmény (freskó) mint a valóság didaktikus eszméje” című előadásával, valamint *K. Porteman* löveni egyetemi tanár, akinek „A képzetársítás lenyűgöző világa, avagy az oktatás vizuális tematizálása a jezsuitáknál” című előadására az egyetem jubileumi rendezvényeként került sor.

Gazdag tematikai mondanivalója volt a *párhuzamos szemináriumoknak*, amelyek összesen 19 csoportban folytak. Mind az egyetemes, mind pedig a nemzeti nevelésügy témái gazdag változatokban kaptak helyet a programban. Az ókortörténeti témaköröktől a középkori humanista és reneszánsz témákon, a protestantizmus, a felvilágosodás témáin át egészen a XIX–XX. század reformpedagógiai törekvéseiig számos érdekfeszítő előadás hangzott el. Említsük meg: *Junzo Inokuchin*ak Comenius Orbis Pictus illusztrációiról, *Hans Van Crombruggen*ak a család szimbólumáról, *Robert Anderson*nak a XIX. századi skót iskolaépítkezésről, *Lisa L. Zagumny*nak az amerikai protestáns morálról és a hazafiságról, *Rashida Kamaev*anak az oroszországi pedagógiai múzeumról, *Gerda Walz-Michaels*nek a felvilágosodás filozófiai és pedagógiai szerepéről, *Christoph Lueth*nek a francia forradalom és a posztmodern kritikáról, *Yuval Dror*-nak a történelemtanítás interdiszciplináris szerepéről tartott referátumait.

Az egyes munkacsoportokban élénk vita alakult ki, különösen az olyan témákról, amelyekről több előadó is beszélt. Ezért nem véletlen, hogy a *Comenius*-ről elhangzott előadások is élénk visszhangot keltettek, közöttük *Németh Andrásé* is, aki „The reception and influence of Orbis Pictus from Comenius in the 17th–18th century in Hungary” címmel, a 2. csoportban szerepelt. Előadása középpontjában a teológus és pedagógus *Comenius* állt, aki több, mint 140 írásában foglalkozott teológiai és pedagógiai reformgondolatokkal, reformtervekkel. Az előadó részletesen elemezte a Magyarországon írott, pontosabban Sárospatakon közzétett (1653), majd Nürnbergben „*Orbis sensualium pictus*” (1669) címmel újra megjelentetett mű sajátosságait. Az előadó kitért arra is, hogy *Szombathi János* sárospataki professzor e munkát 1798-ban újra kiadta, bizonyítván, hogy *Comenius*nak ez a tankönyve Magyarországon és Erdélyben másfélszázadon át nemcsak a pataki kollégiumban, hanem az iskolák szélesebb körében is használatos volt.